

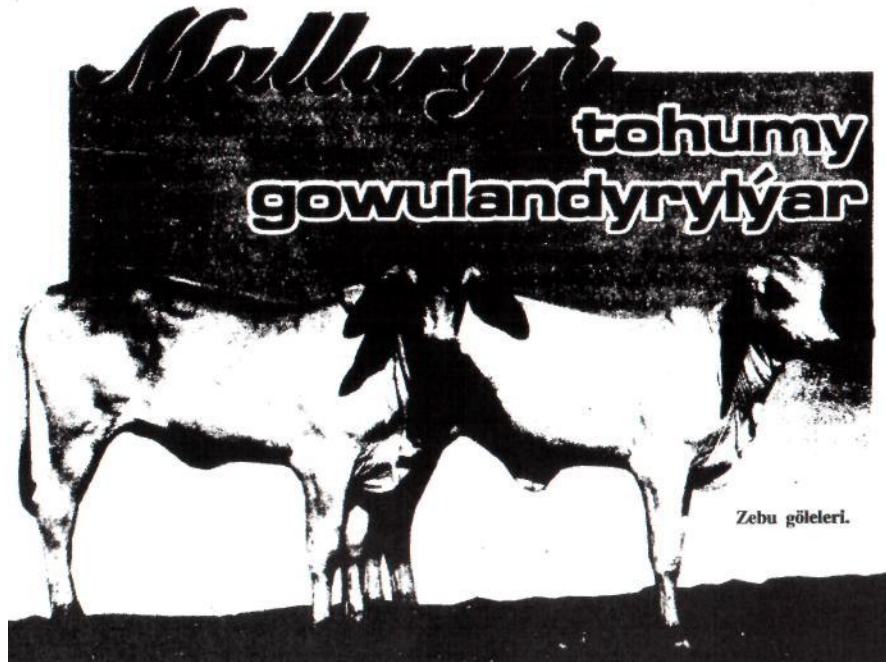
BIZ kärendeçiler topary bolup (jemi 5 adam) 2003-nji ýylyň Magtymguly aýynda Ahal welaýatynyň Ak bugday etrabynyň «Parahat» dayhan birleşiginiň gara mallar fermasyny şertnama esasynda*10 ýyllyk möhleti bilen kärendesine aldyk.

Şol wagt fermada 213 sany mal bardy. Kärendesine alan mallarymyzyň tohumy belli däldi, ot-iymin ýetmezçilik edýändigini sebäpli olar göýdükdi, süýt öndürilmeyärdi. Ferma berkidilen 20 gektar ýorunja meýdanyny bolsa gamyş basyp ýatyrdy, fermada zerur tehnika ýokdy. Biz ilkinji ýyl 200 gektara ýorunja, 100 gektar ýere-de arpa ekdik. Gys üçin 260 tonna saman, 150 tonna bede satyn aldyk, 200 tonna gök palaç satyn alyp silos taýýarladyk. Mallary kada boýunça iýmitlendirmegi ýola goýduk. Mallary berk weterinar gözegçiligine alyp, gowy iýmitlendirmegi gurnadyk. Şol ýyl 12 tüwe we 40 sygyr öküzdän çykaryldy. 2004-

nji ýyl biz ferma boýunça 52 göle alyp, olaryň 21-sini dayhan birleşigine geçirdik. Indi sygyrlary guzlandan soň tiz 20—40 günün içinde, tüweleri 18—20 aýlykda diri agramyny 300 kilograma ýetirip, öküzdän çykarmagy endige öwürdik.

Olaryň hasaby berk ýöredilýär. Öküzçeleri baka goýup, agramy 400 kilograma yetenden soň ete satyp, ýerine arassa şwis tüwelerini goýýarys.

Şeýle usul bilen häzir mallaryň baş sanyny 270-e yetirdik, olaryň köpüsi şwis tohumyna degişli. Höwürde 3 sany arassa şwis tohumly, eneleriniň süýdi ýylda 4—5 mün kilograma barabar bolan öküzlere ulanylyar. Süýdi az beryän sygyrlary süriden çykaryp, ýerine tohum şwis tüweleri satyn alyp goýýarys. Geçen ýyl «Türkmenmallary» assosiasiasynyň we Maldarçylyk we weterinariýa ylmy-barlag institutunyň hünärmenleriniň maslahaty bilen biziň fermamyza Baharly etrabynyň «Saiwan» dayhan birleşiginden 6 sany arassa tohumly

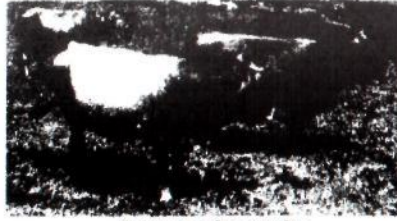

Zebu göleleri.

zebu mallary getirildi. Olar yssa çydamly, şan keseline durnukly, iri otlary gowy iyyär. Häzire çenli olardan 5 göle alyndy. Zebu öküzlerini gyzyl sähra, şwis tohumly yörite saylanan sygyrlarda ulanyarys. Gibrid zebu şwis we zebu gyzyl sähra öküzçeleri şan keseli bilen kesellemeçär, örän tiz ösyär we 18 aýlykda 400—450 kilograma ýetýär. Olary tohum öküz hökmünde ulanmak üçin Serhetabat etrabynyň «Ýeňiş» we «Galaymor» dayhan birleşikleri satyn aldylar. Bizde gibrid öküzçeler ýeterlik bar we olary malyny öri şertlerinde saklaýan hojalyklara, hususyýetçilere elýeter bahadan tohum öküz hökmünde satýarys. Zebu mallaryny köpeldýäris, öküzlerini bolsa tohum däl sygyrlara ulanyp, zebu gatşyk mallary alyarys. Olar tiz ösyär, ot dannamaýar, kesele çydamly.

Mallaryň ot-iyim şertlerini gowulandyrmagyň hasabyna, olaryň tohumlyk hilini ýokarlandyryp bolýar. Geçen ýyl jemi 96 tonna ýa-da her sygyrdan 1714 kilogram süýt, 69 sany ýaş göle ýa-da 100 sygra hasaplananda 85 göle aldyk. Şertnama görä saglyp alnan süýdüň hemmesi, göleleriň 60 göterimi ýa-da 42 göle bize—kärendeçilere düşdi. Häzir biz öz hasabymyza 2 traktor, «Maral» ot orujysynyň 2-sini, «Žatka» ot bogýan tehnikany satyn aldyk. Süýt saklamak üçin uly sowadyjylary goýduk. Önräk Moskwa oblastynyň «Bukowo» diýen tohumçylyk stansiýasyndan enesiniň sagym döwründäki beren süýdi 12—14 mün kilogram, ýaglylygy 4,0—4,5 göterim bolan şwis tohumly öküzleriň döndürýän tohumyny getirdik. Häzir onuň bilen sygyrlary tohumlandyrmak işine başladyk. Indi näzde zebudan başga öküz saklanmaz. Häzir fermada günde 700—800 kilogram süýt öndürilip, onuň 600—700 kilogramy satylýar.

Mallardan köp önüm almagyň gözbaşy olar üçin gowy ot-iyim şertlerini döretmekdir. Häzir sygyrlara biz gök ýorunja, bede, has yokumly iýmli beryäris we gys üçin ot taýýarlaýarys. Şu ýyl 1500 tonna silos, 650 tonna senaž, 300 tonna bede we 150 tonna saman taýýarlarys.

Şwis tohumly sygyrlar.

Zebu mallary.

Synag üçin şu ýylyň Magtymguly aýynda tümmül bolan 19 gektar arpadan 350 tonna silaž taýýarladyk. Onuň 1 kilogramynda 0,26 ot-iyim birligi bolup, arpany dänä orandan 2 essä golaý (91 tonna) köp iým birligi çykdy. Silažyň bähbitli tarapy onuň sygyrlar üçin şireli ot-iyim bolup, süýdüni köpeldýänligidir. Eger netije gowy bolsa biz bu işi dowam etdirmekçi. Arpany ir orup yzyna Magtymguly aýynda mekgejowen ekip, soň Ruhnama aýynyň başynda arpa ýa-da ýorunja ekmäge mümkinçilik döreyär. Şeýdip suwarymly ýerden ýylda iki-üç hasyl almak bolýar.

Biz «Türkmenmallary» assosiasiyasynyň, onuň Ahal welaýat paýdarlar jemgyýetiniň, Maldarçylyk we weterinariýa ylmy-barlag institutynyň hemaýaty bilen gara mallaryň tohumyny gowulandyryp, ot-iyim binýadyny berkden tutup, ony düşewüntli pudaga öwürýäris.

M.MYRATGELDIÝEW,

Ak bugdaý etrabynyň «Parahat» dayhan birleşiginiň baş kärendeçisi.

A.ANNAMUHAMEDOW,

fermanyň hünärmeni,

oba hojalyk ylmylarynyň kandidaty.

Tohum goçlaryň ähmiýeti

Saryja goýunlarynda tohumçylyk işini alyp barmagyň esasy maksady olaryň tohumyny has-da kämilleşdirmekden, et, ýag, yün önümliligini artdyryp, hilini gowulandyrmakdan ybaratdyr. Dowarlaryň ýokary önüm berijilik ukybyny ýüze çykaryp, olaryň çalt köpelmegini üpjün edýän zerur şertleri döretmek, mallary maksadalaýyk seçip-saýlap almak we jübütleşdirmek tohumçylyk işiniň özenidir.

Iri dowardarçylyk hojalyklarynda olary hil toparlaryna bölmek, ene goýunlaryň ýaşy we hili boýunça sürüleri düzmek, şularyň esasynda tohum mallaryň fermasyny döretmek, tohumçylyk işini kadaly alyp barmagyň esasy şertidir. Haryt hojalyklarynyň esasy wezipesi saryja tohumly

goýunlaryň baş sanyny artdyrmakdan hem-de ýokary hilli et-ýag we yün öndürmekden ybaratdyr. Haryt hojalyklarynda ýokary önüm berýän mallary köpeltmek üçin tohumçylyk fermalarynda yetiştirilen tohum goçlary peýdalanmaly hem-de mallara edilyän idegi zygiderli gowulandyrmaly.

Mallaryň tohumlyk hilini hem-de önüm berijiligini ýokarlandyrmak üçin zerur ot-ýüm şertlerini döretmegiň, seçgi işlerini geçirmekde we höwür goçlary ene goýunlara laýyk jübütleşdirmegiň örän uly ähmiýeti bar. Höwür goýberiljek goçlaryň tohumlyk gymmatynyň hem-de önüm berijiliginiň ene goýunlardan ýokary bolmalydygy jübütleşdirmegiň esasy talaby bolup durýar. Tohumçylyk hojalyklarynda önümliligi örän ýokary bolan saýlantgy goçlaryň şeýle häsiýetlerini has-da berkitmek we

kämilleşdirmek maksady bilen, şol goçlara tohumlyk we önümlilik gymmaty ýokary bolan ene goýunlary berkitmeli. Hojalyklarda saýlantgy hem birinji derejeli ene goýunlar ýygnaýyp olardan aýratyn tohumlyk sürüler döredilyär. Galan ene goýunlardan hem hili we ýaşy boýunça aýratyn sürüler düzülyär.

Tohum sürüleriniň hem tohumçylyk gymmaty pes bolan ýagdaýynda emeli tohumlandyrmak usuly ulanylmalydyr. Tohum sürüleriniň dowarlary höwür goýlunda olara ýokary önümlü goçlar aýratynlykda goýberilmeli we alynýan neslin hasabatly yöredilmeli. Işsek goçlaryň tohumlylyk häsiýetleri yaşytdaş goýunlarynda barlanýlar. Saýlantgy hem birinji derejeli goýunlary tohumlandyrmak üçin saýlantgy höwür goçlaryň in gowulary ulanylyar. Nesliniň hili barlanyp, ykrar edilen höwür goçlary ýokary derejede ulanyyp, olardan alynjak neslin baş sanynyň köpelmegi gazanylmalydyr.

Maldarlaryň baly

Saryja dowardarçylygynda işek goçlaryň (1,5 yaşly) neslinin hiline baha bermek üçin I ýada II derejeli işek goýunlar peýdalanýlar.

Barlaga goýulan goçlaryň haýsýsyndan isleg bildirilýän görnüşli mallar köp alynsa, şol hem gowulandyryjy höwür goç diýlip hasaplanylýar. Gowulandyryjy goçlary mümkin boldugyça has günden peýdalanmagy guramaly.

Hojalygyn ýolbaşçysy goçlaryň neslinin hilini barlamagyň jemlerini we gowulandyryjy goçlary ulanmagyň meýilnamasyny tassyklaýar. Ähli hojalyklarda höwür goçlar in gowy çopanlara tabşyrylyp, olary öriň amatly yerlerinde yerleşdirmeli. Ähli tohum goçlar dogulandan başlap gowy sertlerde saklanmalydyr we ýmitlendirilmelidir. bütin ýylyň dowamynda gowy semizlikde bolup, olaryň diri agramy yaşyna baglylykda aşakdaky ýaly: 4—5 aýlyk goç toklular 30—35; 13 aýlyk işek goçlar 45—50; uly höwür goçlar 70—75 kilogram bolmalydyr.

Häzir saryja dowarlaryny ösdürip yetiştirýän tohumçylyk fermalarynyň 6-sy bar. Şolaryň diňe 2-sinde tohumçylyk seçgi işleri alnyp barylýar.

Eger-de ýokarda görkezilen fermalaryň 6-synda hem tohumçylyk işleri ýola goýulsa, onda ýurdumyzyň saryja goýunlaryny ösdürip yetiştirýän maldarçylyk hojalyklarynda bu goýunlaryň baş sanynyň köpelmegine, önüm berijiliginiň ýokarlanmagyna we tohum hiliniň gowulanmagyna amatly täsir ederdi.

Çary HANAZAROW,
S.A.Nyazow adyndaky Türkmen
oba hojalyk uniwersitetiniň Mallary
küpeltmek we idetmek kafedrasynyň
uly mugallymy.

«Türkmenmally» assosiasiasynyň Lebap welaýat peýdalar jemgyýetine degişli «Amyderya» maldarçylyk birleşigi gara mallary idetmek bilen meşgullanýar. Mallara syýahat gözi bilen soradilmeği netijesinde olaryň baş sany köpeliýär, önümliligi artyar. Birleşikde işler kämçiliksiz ýolda guryldy. Bu ýerde öz-özünü dotandyrmak, öz-özünü taýýetdirmek üçin girdejileri artdyrmagyň netijeli ýollary gözdenlanyň we günden ornaşdyrýar.

Birleşikde esasy işler bilen birlikde balaryçylygy ösdürmäge-de köp üns berilýär. Häzirki wagtda balary maşgalalarynyň ölar saklanlyan ýörite gutularyň sany iki ýüzde golyrdy. Olara seretmek bu ugurdan ýeterlik tejribesi tar bolan we maldarçylyk dayhan birleşigi bilen degişli sertnarna baglaşan adamlaryň başsone ynanyldy. Yrtanyerli tagallalaryň netijesinde her ýyl esasan mukdarda gowu ýoklar, derde derman arassa bal alýar. Baglaşan sertnarna boýunama alan balyň 12 göteriminiň kämçiliksiz maldarçylyk dayhan birleşigine tabşyryar, galanyň bolsa öz işlegine göre erkin harçlap bilýär, iki tarap üçinem fahatda gowy peýdaly iş gowy girdeji getirýär.

Ökde balçylaryň biri Magtymguly Myhmanowyn iş-badalary bilen ýakýndan tanyş bolanymyzda, halal zähmet çekýändigine, yhlasyn yerine düşýändigine kemsiz göz yetirdik. Magtymguly indi yigirmi yyla goly wagtdan bäri balaryçylyk bilen içgin meşgullanyp gelyändigini, diňe şonuň hasabyna gazanyan girdejisiniň-de maşgalasyny gurplandyrmaga gowy goldaw bolýandygyny guwançly aýtdy. Häzir ol balary maşgalalarynyň 80-sine seredyär, şonuň 50-si özüniňki, galany maldarçylyk birleşiginiňki. Ol geçen ýyl balyny yerleşdirmekden elli million manat girdeji gazanypdyr.

Magtymgulynyň hususy «UAZ-469» maşyny, traktor teňşkalary-tirkeglere bar. Şolar arkaly balary maşgalaly gutularyny gülli meýdançalara, baglara, bahar wagty çöle göçürüp durýar. Bu bolsa balarylaryň baly köp toplamagyna uly ýardam edýär. Gysyna bolsa olary howlusyna getirip, goşmaça ýmitlendirýär. Ogly Zakir kakasynyň kesbini yöredip, gowy kömekçi bolup yetişipdir. Hawa, bu maşgala il saçagyna rysgal goşup, halal zähmetiniň hözirini görüp ýör.

R. IKRAMOW.

Biziň yurdumyzda et, ýün, garaköli bagana we beýleki önümleri beryän dowardarçylygy ösdürmegiň mümkinçilikleri çäksizdir. Bar bolan 38,4 million gektarlyk öri meýdanlarynyň 17 million gektardan gowragy suwlandyrylmaga degişlidir. Türkmenistanyň ilkinji we ömürlük Prezidenti Beýik Saparmyrat Türkmenbaşynyň «Türkmenistany ykdysady, syýasy we medeni taýdan ösdürmegiň 2020-nji ýyla çenli döwür üçin Baş ugry» Milli Maksatnamasynda suwlandyrylan örüleriň meýdanyny 38 million gektara ýetirmek göz önünde tutulýar. Öri meýdanlaryny göwnejaý suwlandyrmak üçin guýulary gazmak, takyrlaryň, kaklaryň ýok yerinde emeli usulda suw toplanar ýaly meýdançalary döretmek, suwa yaklyýan guýulary mehanizasiýalaşdyrmak işlerini giň gerimde ýola goýmak, gurlan suwlandyryş desgalarynyň netijeli peýdalanylmagyny gazanmak zerur bolup durýar.

Biziň pikirimizçe, guýudan suw çykarmagyň tehnikasyna aýratyn üns bermek möhümdir. Meselem, taslama işlerini yerine yetirýän guramalar häzirkäki döwürde örülerdäki guýulardan suw çykarmak üçin esasan içinden ýandyrylýan dwigatelleri ulanmagy göz önünde tutýarlar. Emma bu öňe sürülýän teklip kemsiz-kössüz diýmek bolmaz. Şeýle dwigatelleriň öri meýdanlarda ulanylmagy käbir ýagdaýda özüni ödese-de, hemme halatlarda bu usul amatly bolmajar. Sebäbi örüleriň ilatly yerlerden uzaklygy olaryň kadaly işlemegini kynlaşdyrýar, gerekli şaýlary, ýangyç materiallary wagtly-wagtynda öri meýdanlara awtoulag bilen eltmek kynçylygy döreyär. İçinden ýandyrylýan dwigateller çunlugy 100 metre çenli guýulardan suw çykarmaga niýetlenendir. Emma

Öri meýdanlaryny suwlandyrmagyň käbir meseleleri

çunlugy 20—30 metr bolan guýulardan ýel dwigatelleriniň kömegi bilen suw çykaryp boljakdygyny dünýä tejribeleri görkezýär. Şeýle çunlukdaky guýular bolsa Türkmenistanda ähli guýularyň 60 göterim töwregini tutýar.

Hut şonuň üçinem uzak örüleriň köpüsünde yeliň güýjüni peýdalanylmagyň aladasy emek gerek. Uzak örüleriň yalazy yerlerinde yeliň ortaça ýyllyk tizligi takmynan sekuntda 3—5 metre ýetýär, suw çykarmak üçin bolsa bu görkezijiniň sekuntda 3—4 metre ýetmegi ýeterlikdir. Mahlasy, ýel dwigatellerini Türkmenistanyň oba hojalygynda giňden ulanmak üçin anyk mümkinçilikler bar. Türkmenistanyň şertlerinde tiz hatardan çykýanlygy sebäpli ýel dwigatelleriniň ulanylyp bolmajagy barada nädogry düşünje bar. Göwnejaý ulanylyp, ideg edilip durlanda, ýel maşynynyň ynjklygy islendik öze mehanizmlerden ýokary däl. Daniýada, Gollandiyada, Gazagystanda we beýleki ýurtlarda köpden bäri ýel dwigatelleri giňden işledilip gelinýär.

Halk hojalygynyň barha ösmegi öndürijiligi we bähbitliligi boýunça häzirkizaman talaplaryny doly ödeýän ýel maşynlaryny öri meýdanlarynda giňden ulanmagy talap edýär. Ol maşynlar işde ygtybarly, ulanylanda ýönekeý, göçürip oturmaga amatly meýdan abzaly bolmalydyr.

Maldarlaryň, oba hojalyk hünärmenleriniň we alymlaryň wezipesi Garagumuň giň öri meýdanlaryny doly ulanmaktan, az çykdaý bilen dowarlary suw bilen üpjün etmegi guramaktan ybaratdyr.

Ş. ANNAMYRADOW,

*Türkmenistanyň Oba hojalyk ministrliginiň
Dünyä tejribesini öwreniş bölüminiň ýolbaşçysy.*

K. Atayew—Mukaddes Ruhnama we ekerançylyk.....	2
Ş. Batyyew—Başakadan başlanýan ýol.....	6
N. Körpe—Dayhan derinden döreyän geňç.....	8
A. Ilamanow—Dayhançylyk döplerine eýerip.....	9
N. Bapyyewa—Maşgalamyz galkyndy.....	10
D. Kadyrow—Üstünlük nämäniň hasabyna gazanylyar?.....	11
R. Meredow—Sort döretmegiň netijeli usuly.....	12
I. Rozumbayew—Tenekar tüwi.....	13
Ç. Atayew—Ekeniňi orarsyň.....	14
G. Aşyrow—Dayhanyň dayhan gyzy.....	16
M. Goşayew, M. Annanepesow—Kämilik önümçilikden başlanýar.....	18
A. Atanyazow—Berekedi toprakdan.....	20
N. Hojaberdiyew—Zähmetden zer döreyär.....	22
A. Gutlymyradow—Toprakda galan yzlar.....	26
U. Kerimowa—Miweli baglaryň güýzki idegi.....	27
M. Myratgeldiyew, A. Annamammedow—Mallaryň tohumy gowulandyrylyar.....	28
Ç. Hanazarow—Tohum goçlaryň ähmiýeti.....	30
R. Ikramow—Maldarlaryň baly.....	31
Ş. Annamyradow—Öri meýdanlaryny suwlandyrmagyň käbir meseleleri.....	32
O. Pälwanmyradow, B. Annamyradow—Pomidory ýyladyşhanada nähili ösdürmeli?.....	33
J. Bazarow—Yorunja ekmegiň amatly möhleti.....	34
O. Rejebow—Suwy tygşyly ulanmagyň ugurlary.....	36
G. Hojamyradow—Dünyäniň dürli döwletlerinde ekinleriň suwarylyşy.....	38
Ý. Hudaýgulyýew—Güljema!.....	40
N. Hallyberdiyew—Yz oba eltyär.....	42
N. Nazarow, I. Kamalowa—Düýe çalyňnyň peýdasy.....	46

SAHAPLARDA:

1. Şamçyragyň—Ruhnama.
2. Türkmenistanyň ilkinji we ömürlük Prezidenti Beyik Saparmyrat Türkmenbaşy.
3. Oguzhan etrabynyň «Dostluk» dayhan birleşiginden yüwürük elli ýygymçy Mähri Orazowa; Tejen etrabynyň «Babadaýhan» dayhan birleşiginden Gülbahar Tejenowa we Eneş Muhadowa. Olar şu günler günde 90—100 kilogramdan geçirip paçta ýygýarlar.
4. Türkmen tebigatynyň gözelligi.

Redaksiýanyň salgysy: 744000, Aşgabat
şäheriniň 2011-nji köçesiniň 63-nji jaýy.
Telefonlary:
baş redaktor — 35-19-38
jogapkär kätib — 39-20-60,
baş hasapçy — 35-32-03.

Žurnalyň asyl nusgasy «Täze oba» Žurnalyň kompýuterinde taýýarlanylady

Türkmenistanyň Oba hojalyk ministrliginiň çaphanasynda çap edildi. Zak. 253 Žurnalyň çap edilýiş
hiline Türkmenistanyň Oba hojalyk ministrliginiň çaphanasy jogap berýär.

Eger Türkmenistan — bu Watanyň,
Gurban bolsan sana bu janyň-tenim!
Eger-de men sana säheçe sek yetirsem,
goy, menin elim gurasyň!
Eger-de men sana dil yetirsem,
goy, menin dilim gurasyň!
Eger-de men Türkmenistan Watanyňa,
Beýik Saparmyrat Türkmenbasa öňüňlik etsem,
goy, menin ömrüm köň bolsan!

HOWANDARY — TÜRKMENISTANYŇ
ÖMÜRLIK PREZIDENTI BEÝIK SAPARMYRAT
TÜRKMENBAŞY

№9. 2006 ý. RUHNAME

Baş redaktor

Rozygeldi JUMANAZAROW

Redaksiýa geňeşiniň agzalary

Öwez ANNAMUHAMEDOW

Tagan ANNAKULYÝEW

Öwezgeldi ARTYKOW

Jandurdy ATAÝEW

Tirkış ATAJANOW

Akmuhammet ÇAPAU

Allamyrat ESENOW

Kerim MÄMMETGULOW

Omar REJEBOW

Sadulla ROZMETOW

Myratberdi SOPYÝEW

Jogapkär kätib Gülşat URAYEWA

Çeperçilik redaktory Annanur REJEPOW
Suratlary düşüren Gündogdy GARAÝEW
Kompýuterde bezän Pawel SUROW

1929-njy ýylyň Sanjar ayyndan
häri neşir edilýär
Aşgabat, «Täze oba», 2006 ý.

Ýygnamaga berildi 03.08.2006. Çap etmäge
rugsat edildi 06.09.2006. 60x84 1/8. Ofset
kagyzy 2. Ýygnaşy edebi. Ofset usulynda çap
edildi. Çap kagyzy 6. Şertli renkil ottiski 7.
Hasap-neşir kagyzy 7,9. Sany-13450. A-24011.